

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Факультет української й іноземної філології та мистецтвознавства
Кафедра зарубіжної літератури

Всеукраїнська наукова конференція
«ІСТОРІЯ ЯК ЛІТЕРАТУРА»
XXIII Філологічні читання пам'яті Н. С. Шрейдер

МАТЕРІАЛИ

Дніпро
2026

ЗМІСТ

Історія як літературний нарратив

Бандровська О. Т.	Історія як дискурс влади в трилогії Гіларі Мантел про Томаса Кромвелля	3
Висоцька Н. О.	Чи спроможна історія звільнитися від диктату наративу?	5
Калашнікова О. Л.	Літературне божевілля чи заклик до міжцивілізаційного діалогу: нарративні новації Е. Шевіяра	8
Маценка С. П.	Мовне конструювання історії: досвідні світи та культурно-історичні практики жінок у романі «Уражені» Ульріке Дрезнер	12
Потніцева Т. М.	Історія на перехресті літератур (В. Вордсворт – Р. Олдінгтон)	16
Торкут Н. М.	Шекспірівська репрезентація битви при Азенкурі: нарративні стратегії конструювання міфу та його відлуння в культурі наступних епох	17

Література в історичному контексті

Безродних І. Г.	Риторична перформативність і конструювання владної позиції у «Річарді III» Вільяма Шекспіра	21
Бобришева К. О.	Трансгуманізм у сучасному літературознавстві	24
Боговик О. А.	Особиста травма та колективна історія в романі Яна Макьюена «Уроки»: деконструкція наративу «післявоєнного» покоління	26
Бричка М. І.	Хроніка «Річард III» Вільяма Шекспіра як складова метанаративу легітимації влади Єлизавети Тюдор	28
Vorova T. P.	Myth as a Memory of Reality and as a Language	31
Галкіна Я. В.	«Естетська критика О. Уайльда як «переднє слово» до «нової критики» ХХ століття	34
Каліберда Н. В.	Чарльз Грандісон як втілення образу людини честі в однойменному романі Семюела Річардсона	37
Козяр Д. В.	Сучасна історія: шлях хвороби як визнання інакшості в романі Алексії Касале «Sing if You Can't Dance»: психопоетичний аспект	37
Куницька І. В., Штейнбук Ф. М., Patsan V. O.	Вітчизняні «декамерони» на зорі української незалежності	40
Тарасенко К. В.	The Translating of the Bible into English by William Tyndale: Historical Context	43
Черняк Ю. І.	«Формульна» природа сучасної польської естрадної пісні ... Українська еміграційна шекспіріана 1950-60 р .р.: історія, постаті та творчі здобутки	46 49

Історичний факт і літературна вигадка

Варецька С. О.	Бабин Яр як топографічний палімпсест (на прикладі роману Каті Петровської «Мабуть Естер»)	52
Верцімага А. В.	Історичний факт і художня вигадка в романах Мартіна Еміса про Голокост	55
Євтушенко С. О.	Ніж як центральна деталь-мікрообраз в мемуарах Салмана Рушді «Ніж»	58
Ільющенко М. О.	Хронофантастика і альтернативна історія як форми історіософського мислення	60

Клюєв А. А.	Історичний факт і художній вимисел: форми взаємодії у кіноінтерпретаціях творів сучасної англійської літератури	62
Костенко С. І.	Літературна біографія: на перетині документального і художнього	66
Попович Ю. П.	Еней Вергілія – герой в екзилі: українські акценти	69
Родний О. В.	Розрив лінійної історії у романі Ольги Токарчук «Бігуни» ..	73

Література як історичне свідчення

Bezrukov A. V.	Metamodernist Hermeneutics: Between Textual Potentiality and Axiological Reflection	75
Голуб Д. О.	Герой-non finito: літературне конструювання літературної пам'яті	77
Калинич К. Ф.	Травматична пам'ять Другої світової війни у п'єсі Л. Мончак « <i>Kviti pod rukami diavola</i> »	80
Курило С. М.	Економічна криза 2008 року як антропологічна травма: побут та ментальність фермерської громади у романі Л. Ердріч « <i>The Mighty Red</i> »	83
Нікоряк Н. В.	Есе «Рік з Довженком» М. Вінграновського як джерело формування історико-біографічного нарративу	86
Сажина А. В.	Рекламний дискурс як дзеркало епохи	90
Сидоренко О. В.	Західноєвропейська сміхова література та український святковий бурлеск	93
Suima I. P.	Responsive Narratives: Exploring the Dialogue between Historical Fact and Literary Fiction	95
Федоряка Л. Д.	Історія в романі Мюріель Спарк <i>The Prime of Miss Jean Brodie</i> : рецепція, об'єкти і художня функція	98

Історія в літературі / Історія літератури

Ватченко С. О.	Генрі Джеймс і жанр «темного любовного роману»	103
Велігіна Н. Г.	Історичне та літературне в романі Джуліана Барнса «Артур і Джордж»	106
Гон О. М.	Політичні і поетичні проєкції Провансу: націоналізм vs космополітизм	109
Гусєв В. А., Єлісеєнко А. П.	«Ментальна свідомість» vs «знання крові» у романах Д. Г. Лоуренса	112
Жужгіна- Аллахвердян Т. М.	Лірика Антоніо Мачадо в парадигмі пам'яті, міфу, історії та мистецтва: елегія і гротеск	114
Криворучко С. К.	Матріотизм. Фактографія як художній вимисел у романі Фредеріка Бегбеде «Уна і Селінджер»	118
Максютенко О. В.	«Сентиментальна подорож» Лоренса Стерна: художник як філософ	121
Пічугіна Т. Є.	Писати, як божевільний історик: «Обмірювання світу» Д. Кельмана	123

Наукове видання

Мова видання: українська, англійська

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової конференції

«Історія як література»

(XXIII Філологічні читання пам'яті Н. С. Шрейдер)

(Дніпро, 26–27 лютого 2026 р.)

Євтушенко С. О.
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української літератури, компаративістики і грінченкознавства
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка*

НІЖ ЯК ЦЕНТРАЛЬНА ДЕТАЛЬ-МІКРООБРАЗ В МЕМУАРАХ САЛМАНА РУШДІ «НІЖ»

У літературознавстві проблема художньої деталі привертала увагу багатьох дослідників (Еріх Ауербах, Ролан Барт, Джеймс Вуд та інші). Об'єктом аналізу виступали види та функції художньої деталі в структурі твору, а також її символічне навантаження та роль у розкритті внутрішнього світу персонажів.

Однойменний мікрообраз у мемуарах Салмана Рушді «Ніж» є багатофункціональною деталлю, яка переходить від деструктивного образу реальної зброї як фізичного інструменту насильства до реконструктивного образу мистецтва як визначального інструменту творчості, тим самим сприяючи відтворенню цілісності художнього задуму.

Можливість переходу обумовлена специфічними функціональними характеристиками ножа. Незалежно від зовнішнього вигляду (короткий, довгий, вузький, із зубцями, із вигином, на пружині, просто ніж), природа ножа – амбівалентна, адже він може бути як носієм смерті (мисливський ніж, стилет, вулична викидуха на пружині), так і носієм життя (ніж для різання хліба, серп, кухонний ніж).

Виступаючи носієм життя, ніж виконує різні функції: ритуально-об'єднавчу (символічний акт першого надрізу ножа на весільному торті), творчу (важлива складова кухонного ножа у кулінарному мистецтві), утилітарну (багатофункціональність швейцарського армійського ножа як універсального помічника), концептуальну (бритва Оккама як спосіб спрощення пояснень складних речей).

Дихотомія призначення ножа, пов'язана з його подвійною (деструктивною та конструктивною) природою, контрастує з монофункціональністю вогнепальної зброї. Пістолети та рушниці мають єдину насильницьку мету – завдавати каліцтва та забирати життя. Виключно деструктивна функція вогнепальної зброї унеможлиблює її використання в утилітарних цілях, як-от нарізання торта «глоком», готування за допомогою AR-15 або відкриття пляшки пива культовою моделлю пістолета Джеймса Бонда «вальтер ППК».

Ніж як носій деструкції принципово відрізняється від опосередкованої дії вогнепальної зброї. Він вимагає безпосереднього фізичного контакту/«інтимності» між убивцею та жертвою, що посилює інтенсивність больових відчуттів об'єкту нападу.

Амбівалентна природа ножа визначає його моральну та концептуальну нейтральність. Трансформація знаряддя в інструмент насильства обумовлена діями суб'єкта: деструктивне застосування ножа суперечить нормам моралі.

Трагічний досвід наратора підтверджує функціональну ефективність ножа як «невидимої» зброї в межах його деструктивної експлуатації. Інструмент насильства в руках нападника перетворюється на «живу істоту», дії якої спрямовані на фізичне знищення жертви: множинні травми обличчя, шиї, грудної клітки, нижніх кінцівок та незворотня втрата ока внаслідок пошкодження зорового нерва.

Деструктивна спрямованість ножа призвела до миттєвого руйнування звичного життєвого устрою наратора, замінивши його досвідом тривалої фізичної недієздатності та медичної реабілітації. Фізичний біль посилювався внаслідок усвідомлення неминучої трансформації від ретельно сконструйованого образу успішного письменника до образу жертви насильства, визначальним чинником буття якого є дискурс насильства: незалежно від того, що напише наратор, його життя буде визначатися ножем.

Результати травматичного досвіду наратора позначені складною дихотомією: збереження життя/перемога нівелюється втратою сенсу життя/поражка. Усвідомлення деструктивних наслідків травми спонукає його розмірковувати про завершення професійного шляху та прийняття нових житєвих реалій, що метафорично втілюється у прагненні «вироснути свій сад» як фінального акту припинення боротьби.

Ніж у тексті концептуалізується у значущу метафору мови з її здатністю деконструювати світ, здійснювати онтологічні переходи, долати смислові упередження та генерувати прекрасне. Мова-ніж розглядається наратором як визначальний засіб трансформації травматичної події, що має на меті відновлення втраченої картини світу та встановлення контролю над власним травматичним досвідом.

Мікрообраз ножа функціонує у тексті як медіатор між особистим досвідом наратора, загальнокультурним контекстом та власною творчістю. Механізм вільних асоціацій дозволяє наратору залучити до художньої структури тексту низку знакових кінематографічних та літературних претекстів. Зокрема, звернення до стрічки Р. Поланські «Ніж у воді» артикулює виміри насильства та безбожжя. Апеляція до текстів Ф. Пульмана «Чудовий ніж» підкреслює функцію онтологічної трансгресії. Референція до роману Ф. Кафки «Процес» фіксує граничну відчуженість та антропологічну катастрофу.

Мікрообраз ножа у тексті набуває пророчої функції, виступаючи несвідомим передчуттям майбутньої долі наратора. Підтвердженням цього є інцидент із використанням не бутофорського, а справжнього ножа з гострим лезом в 15 сантиметрів під час підготовки до театральної постановки одноактної п'єси Едварда Олбі «Що сталося в зоопарку» в Карачі (Пакистан). Також пророча сцена вбивства, де нападник із закривавленим ножем у руках стоїть над мертвим тілом, протягом багатьох років зберігалася у свідомості

наратора як персистентний образ і згодом трансформувалася в романі «Клоун Шалімар». А епізод знайомства з майбутньою дружиною з атрибутивними ознаками майбутнього нападу (розбиті окуляри, кров, падіння на підлогу, затьмарення свідомості, скупчення людей) сприймається наратором як перемога вітального сценарію над танатологічним вектором.

Ільюченко М. О.

*аспірант кафедри теорії та історії світової літератури
Київського національного лінгвістичного університету*

ХРОНОФАНТАСТИКА І АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ ЯК ФОРМИ ІСТОРІОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ

Історія в літературі рідко зводиться до набору дат, подій і імен; вона служить способом осмислення сучасності – цінностей, страхів, відповідальності та наслідків. Форми її представлення суттєво визначають сприйняття: як завершеної хроніки або як актуального процесу.

Історичний роман відтворює минуле в межах його внутрішньої логіки. Події розгортаються лінійно, персонажі мислять у координатах епохи, а читач сприймає події з культурної дистанції. Такий підхід забезпечує реконструкцію періоду, але обмежує можливість зіставлення реалій минулого і сучасності.

Хронофантастика – піджанр фантастики, у якому ключову роль відіграє хронозрушення – наративна маніпуляція часом, що змінює перспективу. Переміщення в конкретну історичну добу становить окремий субжанр, що ставить сучасну людину в контекст реальної історії, провокуючи конфлікт між знанням історичного перебігу подій і можливістю вплинути на їхній хід.

Функції хронозрушення як сюжетного тропу в творах цього субжанру полягають у рефлексивному зіставленні епох. По-перше, хронозрушення створює подвійну перспективу: сучасний персонаж перебуває одночасно «всередині» події та поза нею. Це дозволяє через особистий досвід персонажа підкреслити контраст цінностей і норм, створюючи емоційно-когнітивну лупу, через яку читач відчуває історичний контекст у всій його складності. Отже, історичний роман базується на синхронічному аналізі епохи, тоді як хронофантастика використовує компаративний підхід, зіставляючи кілька часових пластів.

По-друге, хронозрушення додає «метapersпективу», яку неможливо отримати з позиції резидента епохи: робить заздалегідь видимою ланцюгову реакцію. Тоді як історичний роман виступає як аналітичне занурення у минуле, хронофантастика перетворює історію на уявний експеримент. Будь-який фантастичний твір ґрунтується принаймні на одному фантастичному припущенні. Це дозволяє розглядати весь жанр як лабораторію аналізу гіпотетичних ситуацій. У хронофантастиці припущення найчастіше полягає у можливості викривлення лінії часу для дослідження неочевидних кореляцій між подіями. Перенесення цього експериментального принципу з рівня